

Diktaturhotet i Sydafrika

Poliser mot infödda.

ENLIGT SYDAFRIKAS samhällsskick härskar den vita minoriteten över de andra rasgrupperna. Det är en form av styre som från vissa synpunkter kan jämföras med den gamla europeiska privilegiestatens, där börd eller inkomst eller bildning kvalificerade för rösträtt, medan massan av befolkningen saknade politisk makt. En sådan ras- eller klassregim behöver inte med nödvändighet innebära diktatur i mera egentlig mening. Den politiska friheten var betydande exempelvis i Sverige och England långt innan den allmänna rösträtten och därmed demokratin — frihet och rösträtt — genomfördes. I huvudsak, om också med många begränsningar, har en sådan kombination av lagstadgat minoritetsstyre och politisk frihet förelegat i Sydafrika. Man har haft pressfrihet och organisationsfrihet; kritik, protester och krav på ändring har varit tillåtna. Men framför allt under nationalistregeringen sedan 1948 har även friheten beskuren eller hotats. Det vore oriktigt att tala om en diktatur sådan den fascistiska, nazistiska eller kommunistiska eller ens sådan som Francos, Titos eller Peróns, men tendensen till maktkoncentration och frihetsbegränsningar är stark. En nationalistisk partidiktatur skymtar som en icke avlägsen möjlighet, enligt många som en sannolikhet.

De centrala lagarna i detta hänseende, vid sidan av en rad mera sekundära, är lagen mot kommunism av år 1950 och lagen om "offentlig säkerhet" av år 1953. Tillsammans ger denna lagstiftning regeringen så väldiga befogenheter att en praktiskt taget total diktatur kan införas på

laglig väg utan representationens hörande.

Med den kommunism som förbjöds i 1950 års lag menas inte blott "den marxistiska socialismens lära sådan den utformats av Lenin eller Trotskij, den tredje kommunistiska internationalen (komintern) eller den kommunistiska informationsbyrån (kominform)", utan också bland annat varje lära som "syftar till att inom unionen åstadkomma någon politisk, industriell, social eller ekonomisk förändring genom oro

Den extremaste av nationalisternas ledare är J. G. Strydom, minister och partichef i Transvaal.

eller ordning, genom olagliga handlingar eller olaglig underlåtenhet att handla eller genom hot om sådana handlingar eller sådan

Partidiktatur framtidshot i Sydafrika

"Han sitter i fängelse", var ett besked som ofta mötte Herbert Tingsten när han sökte kontakt med ledande män inom de undertryckta grupperna i Sydafrika. Malans regering har skaffat sig väldiga befogenheter och kan med stöd av den tjänbara lagen mot kommunism bl. a. ingripa mot alla som uppmanar till eller visar sympati för strejker eller demonstrationer bland infödda. Den nya "säkerhetslagen" ger regeringen praktiskt taget obegränsad fullmakt, och en nationalistisk partidiktatur skymtar som en icke avlägsen möjlighet, framhåller Herbert Tingsten på kultursidan.

Se sidan fyra, spalt tre

underlåtenhet." Och med en kommunist menas var och en som handlar eller propagerar eller försvarar eller uppmanar en handling av angiven art. Var och en som uppmanar till eller visar sympati för strejker eller demonstrationer bland infödda eller över huvud antyder möjligheten av något slags kollektiv åktion för att få en ändring till stånd kan bli betecknad (named) som kommunist med förbud att delta i föreningar eller sammanträden eller vistas på vissa platser. Publikationer och organisationer som verkar i angiven riktning kan förbjudas, möten vid vilka "det är skäl att befara" något "kommunistiskt" kan förklaras olagliga. Personer som bedriver eller "kan väntas" bedriva propaganda av denna art kan förbjudas att besöka vissa områden. Allt detta kan justitieministern göra; någon domstolsprövning förekommer inte annat än då straff i egentlig mening ådömes; det krävs för ett inskridande blott att den misstänkte skall ha tillfälle att förklara sig innan ministerns "dom" faller.

Vilka enorma möjligheter denna lag ger behöver inte närmare utvecklas. Lagen har använts flitigt, men långt ifrån så flitigt som möjligt vore. Föreningar och

fem års fängelse eller prygel med 10 slag (vilket innebär att den straffade blir halvt ihjälslagen) eller bådadera. Samma är kom den stora "säkerhetslagen". Den kan, kort sagt, sägas innebära att regeringen, om enligt dess mening någon handling eller något hot om handling (any action of threatened action) är farlig för den offentliga säkerheten eller ordningen, kan besluta om vilka bestämmelser som helst för hela unionen eller visst område. Denna praktiskt taget obegränsade fullmakt har ännu inte använts; den är ett medel att i en kris formellt lagligt etablera diktatur.

Pressfrihet råder, betonas det ofta, i Sydafrika; det är tydligt att regeringen inför utlandet vill markera att denna frihet, hela den politiska frihetens kärna, ännu existerar. Det är sant att någon tidningscensur i egentlig mening inte finns och att indragning av eller över huvud aktioner mot tidningar förekommit i ringa omfattning. Men de nyss refererade bestämmelserna gör pressen ytterst försiktig. Det gäller att inte skriva något som kan anses ägnat att alstra fiendskap mellan raser; ja, en tidning kan enligt 1953 års lagstiftning — såsom vid debatten i parlamentet utan motsägelser fastslogs — bli åtalad därför att den riktigt återger uttalanden som kan anses egga till motstånd eller protester. Att utge en tidning i Sydafrika, skrev redan innan denna lag antogs redaktören för landets största tidning (The Star i Johannesburg) är "som att gå med förbundna ögon genom ett minfält". Ett antal ledande publicister försäkrade mig att de av fruktan för inskrändande inte vågade publicera ordentliga referat från möten och debatter där särskilt kritiska uttalanden gjordes gentemot regeringspolitiken. I huvudsak söker man därför förgäves i pressen efter uppgifter om skälet till att den eller den "betecknats" som kommunist och i samband härmed fått sin frihet begränsad.

Ett speciellt problem uppstår i detta sammanhang. Den engelskspråkiga pressen är den avgjort starkaste i Sydafrika, dels därför att afrikanderbefolkningen läser tidningar i mindre utsträckning, dels sannolikt därför att de brittiska tidningarna är bättre nyhetstidningar och mera politiskt självständiga. I Kapkolonin har de brittiska tidningarna av någon betydelse en samlad upplaga på 220.000 exemplar, afrikandertidningarna kommer upp i mindre än 120.000; motsvarande siffra för Transvaal är 280.000 och 85.000; i Natal är alla större tidningar engelska (120.000); blott i den utpräglade afrikanderprovinsen Oranjerikset är relationen omkastad (30.000 mot 11.000). Afrikandertidningarna är stödda av partiet, ytterst partitrogna, journalistiken ses av de ledande tid-

ningsmännen ofta som en politisk karriär.

Det är alltså den engelska pressen som främst serverar nyheter, och det är endast i den som man finner kritik av regimen. Och, vad som är viktigare, det är journalister i denna press som skickar nyheter om Sydafrika till yttrevärlden; dessa nyheter är även om de alltigenom är korrekta obehagliga för den härskande nationalismen. "Den engelska pressen", förklarar minister Strydom, "för i utlandet en kampanj av lögnar och giftig propaganda mot Sydafrika... Den sprider historier om att nationalistregeringen förtrycker icke-europeer och hetsar dessa mot de vita." För ett år sedan tillsattes en kommitté, ledd av den fanatiska nationalisten domaren van Zyl, för att utreda pressförhållandena och eventuellt föreslå åtgärder; i kommittén sitter inte en enda publicist. Man väntar att kommittén skall föreslå åtgärder som reglerar nyhetsförmedlingen från Sydafrika. Efter samtal med ledande män inom kommittén fann jag det sannolikt, för att inte säga säkert, att så skulle bli fallet. Huvudsynpunkten syntes vara att hindra den på ovedersägliga fakta byggda utländska kritiken.

HERBERT TINGSTEN

tidningar har förbjudits, men på denna punkt har man åtminstone i huyudsak begränsat sig till kommunism i mera egentlig mening. Däremot har ett mycket stort antal personer som ostridigt inte är kommunister i ordinär men möjligen (lagen innehåller ju rena kautschukparagrafer) i lagens mening blivit betecknade som kommunister; straff har ådömts, och framför allt har justitieministern på egen hand beslutat att vederbörande skall vistas inom ett bestämt område, att han inte får delta i sammankomster eller inneha poster inom en fackförening osv. I oktober 1953 hade sammanlagt 516 personer drabbats av lagen, bland dem 207 vita, 216 infödda, 53 färgade och 46 indier. Då jag sökte kontakt med ledande män inom de undertryckta grupperna fick jag gång på gång beskedet: "Han sitter i fängelse" eller "Han får inte resa in till Durban". Särskilt har regeringen begagnat lagen mot ledare för fackföreningar för infödda och föreningar som anses radikala. En "säkerhetspolis" på 150 man är särskilt sysselsatt med lagens tillämpning.

I samma riktning som antikommunistlagen går en rad andra lagar. Redan år 1920 stadgades straff för uttalanden som "är ägnade att alstra känslor av fiendskap" mellan skilda rasgrupper; justitieministern fick rätt att förbjuda sammankomster vid vilka sådana uttalanden kunde befaras; regeringen bemyndigades att förbjuda offentliggörande av uttalanden av denna art. Nationalist-regeringen har, särskilt under intryck av den passiva motståndsrörelsen mot raslagarna år 1952, gått vida längre. Enligt en lag av år 1953 är var och en straffbar som uppmuntrar eller hjälper någon att begå en förelse i avsikt att protestera mot en lag; straffet kan gå upp till